

Sugas aizsardzībai veido īpašu teritoriju

Eiropas platausis — mazākais no Latvijas sikspārņiem

Lai aizsargātu Eiropas platauša (Barbastella barbastellus) sikspārņu sugu un vienlaikus arī citas apvidū esošās īpaši aizsargājamās dzīvotnes un biotopus, ar Ministru kabineta noteikumu projektu tiek veidota jauna īpaši aizsargājama dabas teritorija "Koknese — Odziens". Projektā ir noteikumi par tās aizsargājamajiem ainavu apvidiem, kā arī individuālo aizsardzības un izmantošanas kārtību, par ko jau informēti teritorijā ietilpstošo zemju īpašnieki.

SANDRA PUMPURE

Apvidus sadalīts zonās

Par to, ka konkrētā teritorija iepatikusies šīs sugas sikspārņiem un tā varētu būt aizsargājama, runāja un sprieda jau iepriekš. Tagad tā noteikta 19 610 hektāru platībā Aizkraukles novada Aiviekstes, Bebru, Klintaines, Kokneses un Vietlavas pagastos starp Koknesi, to iekļaujot, pie Pļaviņām un Odzienā.

Kā skaidrojusi Dabas aizsardzības pārvalde, gada laikā sikspārņi izmanto dažādas atšķirīgas mītnes un biotopus, kas var atrasties ievērojamos attālumos viens no otra. Lai nodrošinātu sugu aizsardzību, prioritāte ir mītnu (ziemas un vasaras, jo īpaši vairošanās koloniju) un sugas izmantoto barošanās biotopu aizsardzība.

Jaunā īpaši aizsargājamā dabas teritorija izveidota, ņemot vērā administratīvi teritoriālo reformu un pieejamos aktuālākos kartogrāfiskos datus, aktualizēts visu esošo ainavu apvidu ietverošo administratīvo teritoriju saraksts, kā arī ainavu apvidus robežu kartes.

Ar noteikumu projektu noteikts ainavu apvidus funkcionālais zonējums.

Neitrālā zona noteikta visiem valsts un pašvaldību ceļiem un dzelzceļam to nodalījumā joslas platumā, kā arī apdzīvoto vietu (Kokneses pilsētas, Odziena, Stukmaņu un Ivānu ciemiem) apbūvētajām daļām. Aptuvenā platība — 844,34 hektāri. Regulējamā režīma zonā iekļauti visi ainavu apvidū esošie septiņi mikrolietumi ar kopējo platību 73,86 hektāri.

Dabas lieguma zonā pamatā ietvertas mikrolietumu buferzonas un daļa priežu audzes, kas vecākas par 70 gadiem, ar kopējo platību 2231,6 hektāri.

Dabas parka zonā iekļautas galvenokārt teritorijas ar platlapju (ozoli, oši, liepas, kļavas, viksnas, gobas, melnalkšņi) audzēm, priežu audzes,

kurās pieļaujama nelielas intensitātes mežsaimnieciskā darbība, kā arī aizsargājama dendroloģiskais stādījums "Kokneses parks" 1709 hektāru platībā.

Lielākajai daļai jeb 75,2% apvidus teritorijai saglabāts ainavu aizsardzības režīms, kas ir 14 751 hektāra platībā.

Jāsaglabā dzīvesvieta

Vienlaikus ar ainavu apvidu izveidošanu izstrādāti tā individuālie aizsardzības un izmantošanas noteikumi. Tie paredz platausim nepieciešamo specifisko mežu un to struktūru aizsardzību visā ainavu apvidū: prasību saglabāt visus dobumainos kokus, arī tādu, kuru diametrs ir mazāks par 10 centimetriem; galvenās cirtes (gan kailcirtes, gan izlases cirtes) liegumu visās platlapju (ozoli, oši, liepas, kļavas, viksnas, gobas, melnalkšņi) audzēs atbilstoši sugas plāna ieteikumam. Jāsaglabā 50% no pašreizējām priežu audzēm, kas vecākas par 70 gadiem (kopējā šādu mežu platība teritorijā ir 2038,29 hektāri), prioritāri saglabājot lielākās vienlaidu audzes, kurās ir atrastas Eiropas platauša mītnes, to ir daudz, vai ir potenciāls arī turpmāk veidoties nokaltušiem kokiem ar sugai piemērotām slēptuvēm. Pārējās priežu audzēs (kopējā priežu mežu platība teritorijā ir 3037,71 hektārs) mežizstrāde būtu pieļaujama, ja netiek veidoti lieli, vairākus nogabalus plati atvērumi izcirtumu veidā. Jāievēro aizliegums cirst mežu jebkāda veida cirtēs no 1. maija līdz 31. jūlijam, izņemot avārijas situāciju (vētru) seku novēršanu. Visā teritorijā noteikts vēja elektrostaciju izbūves aizliegums, būvēt jaunus ceļus mežā (izņemot jau esošu ceļu uzlabošanu, ja tā neveido jaunus atvērumus meža masīvā un to izbūvē netiek zaudēti Eiropas platausim nozīmīgi biotopi ar piemērotiem mītnu kokiem). Savukārt lauksaimniecības zemēs īpaši atbalstāmas būtu pļautas pļavas, ganības, bioloģiskā lauksaimniecība ar minimālu pesticīdu izmantojumu.

Precīzu populācijas lielumu nevar noteikt

Dabas aizsardzības pārvaldes Dabas aizsardzības departamenta Monitoringa un plānojumu nodaļas vecākā eksperte Zanda Segliņa skaidro, ka Latvijā nav pabeigta "Natura 2000" tikla izveide Eiropas platausim, līdz ar to, ņemot vērā esošās zināšanas, ir būtiski sagatavot zinātnisko pamatojumu un izveidot jaunu īpaši Eiropas platauša aizsardzī-

bai paredzētu aizsardzības teritoriju. Tā ir meža masīvā uz rietumiem no Odziena, iekļaujot arī apkārtnē zināmās ziemošanas vietas Jaunbebru parkā un Odzienā 196,5 kvadrātkilometru platībā, kopumā aptverot 2986 zemes kadastra vienības, tai skaitā visu Kokneses pilsētu, kura teritorijas zonējumā būtu iekļaujama neitrālajā zonā.

— Teritorijas ziemeļdaļā 2018. un 2019. gadā veikta padziļināta izpēte, daļēji apzinātas Eiropas platauša vasaras mītnes un izmantotie biotopi. No iepriekšējiem pētījumiem tur zināmas arī četras Eiropas plataušu ziemošanas vietas. Kaut gan precīzu šīs sugas populācijas lielumu nav iespējams noteikt, ir pamats uzskatīt, ka teritorijā uz turas vismaz vairāki desmiti (līdz 100) šīs sugas individu. Šobrīd tā ir vienīgā Latvijā pietiekami detāli izpētītā Eiropas plataušu apdzīvotā teritorija, kurai pēc esošajiem datiem var iezīmēt ieteicamās īpaši aizsargājamās dabas teritorijas robežas un rosināt noteikt aizsardzības statusu, — informē Zanda Segliņa.

Pagrabu skaits mazinās

Ziemojošo sikspārņu monitoringā par 2022./2023. gadu secināts: kaut gan tajā ir iekļautas vairākas mītnes, kurās ziemo Eiropas platauši, šobrīd nav drošu datu par šīs sugas skaita izmaiņām Latvijā, jo uzskaitīto individu skaits ir pārāk mazs un lielās skaita svārstības atsevišķās ziemās neļauj veikt drošu skaita izmaiņu analīzi. Monitoringu ziemošanas vietās apgrūtinā arī regulāra šīs sugas apdzīvoto mītnu skaita maiņa — plataušu apdzīvotie pagrabi regulāri sagrūst vai tiek pārbūvēti, kā rezultātā uzkrājas iztrūkstošās vērtības, kas būtiski ietekmē analīzes rezultātu. Pagājušajā ziemā šajā monitoringa apakšprogrammā kopā uzskaitīti 19 Eiropas platauši septiņās mītnēs, no tiem septiņi pamestā pagrabā Zaķu ielā, Ogrē. Līdzīgi kā ziemeļu sikspārņa gadījumā, arī šīs sugas ziemošanas uzskaites rezultātu vāreja ietekmēt klimats, kas šo salcietīgo sugu pēdējās divās ziemās piespieda ziemot siltākās mītnēs. Ņemot vērā sugas tendenci ziemot ļoti aukstos un izsalstošos pagrabos, kā arī šo pagrabu skaita biežas izmaiņas, tiem sagrūstot (šobrīd uz sagrūšanas robežas ir arī viens no visilgāk apsekotajiem pagrabiem Jaunbebru parkā) vai tiekot pārbūvētiem, Eiropas

LAI AIZSARGĀTU EIROPAS PLATAUŠA SIKSPĀRŅU SUGU, ar Ministru kabineta noteikumu projektu tiek veidota jauna īpaši aizsargājama dabas teritorija "Koknese — Odziens".

Fakts

- ◆ **Eiropas platausis** ir viens no mazākajiem Latvijas sikspārņiem.
- ◆ Sastopams visu gadu un ir samērā cieši piesaistīts dzīvesvietai — ja vien teritorijā ir piemērotas ziemas un vasaras mītnes un barošanās vietas, parasti šīs sugas gadā laikā izmantotā teritorija ir tikai daži desmiti kilometru. Uz labākajām ziemošanas vietām Eiropas platausis gan var lidot arī tālāk.
- ◆ Vasarā Eiropas platausis barojas platlapju audzēs, parkos, alejās un ūdeņu krastmalās.
- ◆ Dienas laikā tie slēpjas zem dakstiņveidā atlupušas nokaltušo koku, Latvijā lielākoties priežu mizas, koku plaisās un reizēm arī ēku jumtos. Piemērotās mītnu vietas zem mizas ir īslaicīgas, tiek izmantotas dažas reizes, tāpēc platausim būtiski, lai teritorijā arvien veidotos jaunas slēptuves, bet sasniedzamības attālumā būtu arī piemērotas kokaudzes, kas nodrošinātu barošanu.
- ◆ Krēslas laikā nozīmīgs elements ir dažādas koku joslas, kas savieno mītnes ar barošanās vietām, kā arī nodrošina ceļu uz ziemošanas vietām. Savukārt nakts tumšākajā daļā sikspārnis var šķērsot arī atklātus laukumus.

platauša skaita novērtēšana pēc ziemojošo individu uzskaitēm varētu būt problemātiska arī turpmāk. Šobrīd monitorings ļauj vienīgi secināt, ka platauši joprojām ir sastopami ziemošanas vietās savā pastāvīgajā ziemošanas apgabalā Latvijas centrālajā daļā.

Jāsargā mītnes un barošanās vietas

Kā skaidro vides pārvaldes speciālisti, gada laikā sikspārņi izmanto dažādas atšķirīgas mītnes un biotopus, kas var atrasties ievērojamos attālumos viens no otra. Ideālā gadījumā būtu jāaizsargā visu šo struktūru komplekss — sikspārņu vasaras mītnes (vairošanās koloniju mītnes, tēviņu un nevairojošos mātiņu mītnes, pagaidu un tranzītmītnes), barošanās biotopi un pārlidojumu ceļi, kas tos saista ar vasaras mītnēm, rudens spietošanas un ziemošanas mītnes, migrācijas ceļi starp vasaras un ziemas teritorijām. Migrācijas trases un sikspārņu tranzītcēļus dabā ir grūti noteikt, turklāt to aizsardzības nodrošināšana bieži praksē ir grūti īstenojama. Tāpēc prioritāte ir mītnu (ziemas un vasaras, jo īpaši vairošanās koloniju) un

sugas izmantoto barošanās biotopu aizsardzība.

Turpina apspriešanu

Aizsargājamās teritorijas "Koknese — Odziens" esošo zemju īpašnieki saņēmuši vēstules ar informāciju no Dabas aizsardzības pārvaldes par noteikumu projektiem — kuras zemes vienības ietilpst aizsardzības zonā, kurā zonā un kas tajās būs jāievēro. Precīzus plānotos izmantošanas noteikumus var atrast Ministru kabineta mājaslapā.

Noteikumu projekts šobrīd ir publiskajā apspriešanā — visi ieinteresētie un sabiedrība kopumā izsaka viedokli un ieteikumus. Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija tos ņem vērā, ja tie ir pamatoti un nav pretrunā ar likumprojekta mērķi, iekļauj tos tajā. Tāpat ministrija atbild uz visiem iesniegumiem, kurus saņem. Pēc publiskās apspriedes tā likumprojektu virzīs tālāk saskaņošanai citās ministrijās un apstiprināšanai Ministru kabinetā. Tā ka viss vēl ir procesā, lai noteikumi stātos spēkā, bet zemju īpašnieki un ikviens var jau tagad rīkoties tā, lai palīdzētu saglabāt dabas daudzveidību Latvijā. ◆